

İSLAM MEDENİYETİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Journal of Islamic Civilization Studies

e-ISSN: 2149-0872

Cilt/Volume 10 - Sayı/Issue 1 - Nisan/April 2025: 217-239

İŞİD Örgütünün İdeolojik Alt Yapısındaki Harici Yansımalar: Konstantiniyye Dergisi Örneği

*Kharijite Reflections in the Ideological Infrastructure of the ISIS Organization: The Case of
Konstantiniyye Magazine*

Yunus İBRAHİMOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Asst. Prof., Şırnak University, Faculty of Theology,
İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı. Department of History of Islamic Sects, Şırnak,
Şırnak, Türkiye Türkiye

yunus.ibrahimoglu@sirnak.edu.tr Orcid: 0000-0001-5949-615X

Atıf/Cite

İbrahimoglu, Yunus. "İŞİD Örgütünün İdeolojik Alt Yapısındaki Harici Yansımalar:
Konstantiniyye Dergisi Örneği." *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 10/1 (2025), 217-239.
<https://doi.org/10.20486/imad.1652309>

Araştırma Makalesi / Research Article

Başvuru Tarihi / Received: 05.03.2025

Kabul Tarihi / Accepted: 13.04.2025

Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
Licensed Under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Öz

Çalışmamızda, 21. yüzyılın başlarında İslam coğrafyasında hızla yayılma fırsatı yakalayan ve ilerleyişini kanlı eylemlerle gerçekleştirerek insan yaşamının silikleştiren zihniyetin arka planının ortaya koyması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda mercek altına aldığımız IŞİD'in söylem analizlerini yaparak ideolojik alt yapısındaki Harici yansımalar, önemli yayın organlarından *Konstantiniyye Dergisi* üzerinden ortaya çıkarılmaya gayret gösterilmiştir. Araştırmamızda objektiflikten taviz verilmeden ağırlıklı olarak dolaylı gözlem metotlarından dokümantasyona başvurulmuştur. Böylece *Konstantiniyye Dergisi*'nin tüm sayıları bir bütün halinde incelenerek IŞİD örgütünün ideolojik alt yapısındaki Harici zihniyetin yansımaları tespit edilmiştir. Araştırma neticesinde IŞİD'in bir Harici grup olmamakla beraber Harici zihniyetin kod taşıyıcısı olduğu fikri ağır basmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri Tarihi, Haricilik, IŞİD, DAESH, Konstantiniyye.

Abstract

In our study, we aimed to uncover the background of the mentality that rapidly spread across the Islamic world in the early 21st century, advancing through violent actions and diminishing the value of human life. In this context, we conducted a discourse analysis of ISIS, focusing on the reflections of the *Khāridjī* ideology within its ideological framework, as presented in its key publication, *Konstantiniyye* magazine. Our research adhered strictly to objectivity, primarily employing indirect observation methods, particularly documentation. By examining all issues of *Konstantiniyye* as a whole, we identified the manifestations of the *Khāridjī* mindset within ISIS's ideological foundation. The findings suggest that while ISIS is not a *Khāridjī* group per se, it serves as a carrier of *Khāridjī* ideological codes.

Keywords: History of Islamic Sects, *Khāridjī*ites, ISIS, DAESH, Konstantiniyye.

Giriş

İslam coğrafyasında, özellikle İran Devrimi (1979), Kâbe Baskını (1979), Camp David Antlaşması (1978) ve Afganistan'ın işgali (1979) gibi etkenler, 1980'li yılların başından itibaren birçok din menşei örgütün ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Günümüzde dahi bu tür oluşumlar ortaya çıkmaya devam etmekte ve din kaynaklı olduğunu iddia edip İslam dinini referans alarak kanlı eylemleriyle gündemde kalmayı başarmıştır. Dolayısıyla dini referanslı olduklarını ileri süren bu tarz gruplar, gerçekleştirdikleri veya gerçekleştirecekleri eylemlerini, siyasi ve itikadî inançlarını, hedef ve amaçlarını İslam'ın belirli bir yorumu istikametinde belirleyebilmişlerdir.

Bu minvalde ortaya çıkan oluşumlardan bir tanesi başta Irak ve Suriye olmak üzere Mezopotamya coğrafyasında meydana gelen kargaşayı fırsat bilerek tarih sahnesine çıkan Irak-Şam İslam Devleti (IŞİD)'dir. Kökleri 1979'lu yılların sonlarına kadar uzanan bu yapı, El Kaide ve Taliban gibi İslamî düşüncüyü kaynak kabul ettiğini iddia ederek ideolojik temellerini ve alt yapısını bu doğrultuda oluşturmuştur. Giriştikleri kanlı eylemlere haklılık gerekçesi ve meşru bir zemin arayışında olan IŞİD, bu amaçla köktendinci olarak bilinen ve diğer görüşlere karşı toleransız olan Seleflilik ve Vehhabiliğe dayandığını iddia

etmiştir.¹ Kur'an-ı Kerim ayetlerini ve Hz. Peygamberin hadis ve sünnetlerini kendi politik, toplumsal, iktisadi ve küresel çıkarları ekseninde değerlendirip yorumlayan grup, bu sayede kısa zamanda büyük bir taraftar kitlesine ulaşmayı başarmıştır.

İŞİD'in, kısa bir zaman diliminde önemli bir takipçi sayısına ulaşması ve aynı çizgide olduğunu iddia ettiği Selefilik ve Vehhâbiliğe rağmen, önemli yayın organlarından biri olan *Dabiq Dergisi*'nde İslamiyet'in esasında bir barış dini değil de "kılıç dini" olduğunu ileri sürmesi² ve buna bağlı olarak şeriat ile yönetilen bir İslam Devleti kurmayı şiddete dayalı yöntemlerle gerçekleştirmeyi şiar edinmesi, akıllara İslam tarihinde yaşanan şiddet olaylarında önemli rol oynayan Harici zihniyetini getirmektedir. Nitekim stratejisi, kaos ile şiddete dayalı olan ve kendisinden olmayan herkesi kafir ilan edip katledebilme potansiyeline sahip İŞİD zihniyetini ve uygulamalarını çağrıştıran olaylara İslam tarihinin erken dönemlerinde de rastlamak mümkündür.

İŞİD'in yakalamış olduğu ivme hem yerli hem de yabancı birçok araştırmacının dikkatini çekmiş ve farklı bilim dallarında akademik çalışmalarla örgüt farklı yönleriyle inceleme alanına alınmıştır. Başta din alanında olmak üzere Kamu Yönetimi, Siyasal Bilimler, Uluslararası İlişkiler, Doğu Dilleri ve Edebiyatı, Ekonomi ve Tarih gibi disiplinlere konu olmuştur. Örgütün dinî inancına değinmeyen araştırmalarda, genel olarak örgütün zaman içerisindeki dönüşümü, tarihsel arka planı, ideolojisi, yöntemi, propaganda faaliyetleri, katılımcıları, örgütsel faaliyetleri, iletişim ve yayın organları, siyasal şiddeti, finansal kaynakları, diğer devlet ve örgütlerle olan politikaları, bölgede yaşayan diğer gruplarla yaklaşımları ve sosyo-psikolojik altyapısı gibi yönleri üzerinde durulmuştur. Dinî açıdan ele alan çalışmalar ise örgütün daha çok dini, siyasi ve stratejik yapısı, radikal ve çağdaş gruplar içerisindeki yeri, şiddet eğilimi ve tarihsel arka planı, beslediği dini

¹ Selim Öztürk, *Deaş'ın Yükselişi ve Düşüşü* (Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 2021), 15; Cengiz Güngörmez, *Çağdaş Harici Akımlar: El-Kaide ve İşid Örneği* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2023), 40-54; Fatma Bozan, *İslam Dünyasındaki Radikal Örgütler Üzerine Bir Değerlendirme; İşid Örneği* (Bartın: Bartın Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2018), 30; Erdal Yıldız, *İşid ve Irak'ın İşgali* (Muş: Muş Alparslan Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2019), 22-33; Ümran Güneş, *Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Terör, Algısı, Örgütleri: El Kaide ve İşid* (Edirne: Trakya Üniversitesi, Doktora Tezi, 2020), 222-226; Mehmet Teltik, *Irak-Şam İslam Devleti İŞİD/DAEŞ: İdeolojisi, Yapısı, Propaganda Araçları ve Eylemleri* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2019), 38-41; Sadullah Uçar, *Bir Dini Terörizm Sorunsalı: İşid Örneği* (Nevşehir: Kapadokya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2022), 50-61; İhsan Bozkurt, *Daeş Terör Örgütünün İdeolojisi ve Yöntemi* (Ankara: Polis Akademisi, Doktora Tezi, 2019), 90-131; Yusuf Dokur - Sayın Dalkıran, "Türkiye'deki Selefilik Hareketinin Arka Planı ve DAEŞ", *Turkish Research Journal of Academic Social Science* 2/6 (2023), 222.

² "Dabıq From Hypocrisy to Apostasy", *Dabıq Dergisi* 7 (Şubat 2015), 20; Bozkurt, *Daeş Terör Örgütünün İdeolojisi ve Yöntemi*, 258. Ayrıca İslam'ın kılıç zoruyla yayıldığı ile ilgili iddialar hakkında geniş bilgi için bk. Recep Önal, "İnanç ve Düşünce Özgürlüğü Bağlamında İslâm'ın Kılıç Zoruyla Yayıldığı İddialarına Karşı İmam Mâtürîdî'nin Yaklaşımı", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16/31 (2017), 47-80.

kaynaklar gibi hususlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Konuyla alakalı çalışmalar lisansüstü çalışmalarla sınır kalmayıp söz konusu mevzuyla ilgili yerli yabancı birçok kitap yazılmıştır. Nitekim Pierre-Jean Luizard'ın *IŞİD Tuzağı*, Jacob Rogozinski'nin *Djihadisme: le retour du sacrifice* (Cihatçılık: kurban geri döndü), Abdullah Ağar'ın *IŞİD ve Irak*, Doğu Eroğlu'nun *IŞİD Ağları* gibi çalışmalar örnek verilebilir.

Yine bilimsel makalelerde de irdelenen mevzular arasında yerini alan IŞİD, birçok makalede çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Bu çalışmalarda dini açıdan kritiği yapılan örgütün, Şiilik algısı, tekfirci söylemi, cihatçı gruplar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları, dışsal kökenleri ve söz konusu grubun teolojik arka planı irdelenmiştir. Özgün bir bilimsel çalışma niteliğinde olan bu araştırmalar her ne kadar IŞİD ile ilgili birçok hususu aydınlatmışsa da örgütün teolojik arka planını aydınlatmaya çalışan çalışmaların derinlemesine bir inceleme yaptığını söylemek güçtür. Nitekim örgütün teolojik arka planına dair bazı iddialar ortaya atılmışsa da benzerliklerinin ortaya konulması noktasında yeterli veri sunulamamıştır. Haricilik, Vehhâbilik ve Seleflilik her ne kadar örgütün teolojik arka planı olarak zikredilmişse de örgüt ile bu grupların söylemlerindeki analizlerin yetersiz kaldığı kanaati hâsıl olmuştur. Bizler de buradan hareketle mercek altına aldığımız IŞİD'in söylem analizlerini yaparak ideolojik alt yapısındaki Harici yansımaları, önemli yayın organlarından *Konstantiniyye Dergisi* üzerinden ortaya koymaya gayret gösterilmiştir.

Buradan hareketle çalışmamızda, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde İslam coğrafyasının önemli bir kısmında hızla yayılma fırsatı yakalayan ve ilerleyişlerini birçok kanlı eylemle gerçekleştirerek insan yaşamının silikleştiği süreçte etkili olan zihniyet üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda IŞİD'in önemli yayın organlarından olup El Hayat Medya Merkezi bünyesinde propaganda amacıyla Haziran 2015 ile Ağustos 2016 tarihleri arasında toplamda 7 sayı olarak yayımlanan ve örgütün "Türkiye Masası" ismiyle Türkiye'deki manipülasyon ayağını oluşturan *Konstantiniyye Dergisi* inceleme alanına alınmıştır. Araştırmamızda objektiflikten taviz verilmeden ağırlıklı olarak dolaylı gözlem metotlarından dokümantasyona başvurulmuştur. Böylece *Konstantiniyye Dergisi*'nin tüm sayıları bir bütün halinde sırasıyla incelenmiş ve burada Haricilik zihniyetini çağrıştıran ifadelerden hareketle IŞİD örgütünün ideolojik alt yapısındaki Harici zihniyetin yansımaları tespit edilmeye çalışılmıştır.

1. IŞİD Örgütünün Tarihsel Gelişimine Kısa Bir Bakış

Ortaya çıktığı günden itibaren söylemler ve eylemleri ile dikkatlerine üzerine çekerek dünya kamuoyunda geniş yankı bulan IŞİD'in, anlaşılabilirliği açısından kuruluş ve tarihsel gelişiminin bilinmesi önem arz etmektedir. Kendilerini Irak ve Şam İslam Devleti ismiyle ilan eden ve kısaltılmış haliyle IŞİD olarak bilinen IŞİD'in Arapça adı *Ed-Devle el-İslâmiyye fî el-Irak ve's-Şâm*'dir. Esasında kuruluşundan günümüze değin farklı isimlerle

anılan örgütün ortaya çıkışı, Ebu Musab el-Zerkavi'ye³ dayanmaktadır. Zerkavi tarafından 1999 yılında Afganistan'da temelleri atılan örgüt, *Tevhit ve Cihat Örgütü* adıyla kurulmuştur.⁴ İlk olarak ortaya çıktığında *Cemaat et-Tevhid ve'l-Cihat* (*Tevhit ve Cihat Cemaati*) ismini kullanan örgüt, 2004 senesinde el-Kaide ile birleşerek *Tanzim Kaidat el-Cihat fi Bilad el-Rafıdayn* ya da yaygın olarak bilinen *Irak el-Kaidesi* adını almıştır. Ocak 2006'da ise farklı birkaç grubun tek çatı altında toplanmasıyla *Mücahidin Şûra Konseyi*, Ekim 2006'da *Irak İslam Devleti (İİD)*, 8 Nisan 2013'te *Irak ve Şam İslam Devleti* ve son olarak Ebu Bekir el-Bağdadi adına 29 Haziran 2014'te okutulan hutbe ile hilafet ilan edilerek örgütün ismi *İslam Devleti* olarak kalmıştır.⁵ Örgütün ortaya çıkış ve sonraki süreçte geçirmiş olduğu evreler, şemaya aktarıldığı vakit karşımıza aşağıdaki gibi bir tablo çıkmaktadır.

-
- ³ Ebu Musab el-Zerkavi ile alakalı geniş bilgi için bk. Bozkurt, *Daeş Terör Örgütünün İdeolojisi ve Yöntemi*, 203-210.
- ⁴ Detaylı bilgi için bk. Charles Lister, *Profiling the Islamic State* (Katar: Brookings Doha Center, 2014), 6-9; Şemsettin Erdoğan - Ergün Deligöz, "Irak Şam İslam Devleti (İŞİD): Gücü ve Geleceği" 14/1 (2015), 5-37; Mehmet Teltik, "Ortadoğu Coğrafyasında Deaş: Tarihçesi, Eylemci Profili ve Propaganda Faaliyetleri", *Asia Minor Studies International Journal of Social Sciences* 10/1 (2022), 93; Güngörmez, *Çağdaş Harici Akımlar: El-Kaide ve İşid Örneği*, 37-38.
- ⁵ İŞİD'in ortaya çıkışı ile ilgili detaylı bilgi için bk. Aaron Y. Zelin, "The Return of Sunni Foreign Fighters in Iraq", <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/return-sunni-foreign-fighters-iraq>, 2014; Bilgay Duman, "Irak İslam Devleti ve El-Nusra Cephesi Birleşiyor mu?", <https://www.orsam.org.tr/tr/irak-islam-devleti-ve-el-nusra-cephesi-birlesiyor-mu/>, 2013; BBC NEWS, "Dünden Bugüne Irak Şam İslam Devleti (İŞİD)", https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/06/140611_isid_kimdir, 2014; Lister, *Profiling the Islamic State*, 4; Teltik, "Ortadoğu Coğrafyasında Deaş: Tarihçesi, Eylemci Profili ve Propaganda Faaliyetleri", 93-95; Dolunay Şenol vd., "İŞİD: Küresel Bir Terör Örgütü", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/2 (2016), 278-279; İskender Karakaya, "Küresel Terörizmin Dönüşümü: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) Örneği", *B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 38/1 (2019), 159-166; Cemaleddin Güvenç, "Daesh Terör Örgütü Üzerine Bir Değerlendirme", *Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi* 1/2 (2021), 78-79; Süleyman Ekici vd., "Terörizm Kapsamında Dinin Suistimali: İŞİD Örneği", *Akademik Yaklaşımlar Dergisi* 14/1 (2023), 39-48; Hanifi Şahin, "Dabıq Dergisi Bağlamında İŞİD'in Şiilik Algısı", *Turkish Journal of Shiite Studies* 1/2 (2019), 185-188; Adem Karadeniz, "İŞİD Örgütünün Dinî Açıdan Kritiği", *İlahiyat Akademi Dergisi* 15 (2022), 44-45; Emir Türkoğlu, "Küresel Bir Terör Örgütü Olarak İŞİD'in Dijital Dergi Kullanımı: Kostantiniyye Üzerine Bir İnceleme", *Erciyes İletişim Dergisi* 5/1 (2017), 166-167; Mert Altuğ, *Orta Doğu Coğrafyasının Yeni Aktörleri ve İşid Gerçeği* (Ankara: Ufuk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2016), 50-51.

Tablo 1: IŞİD Örgütünün Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi

Örgütün Kuruluş Tarihi	Örgütün Adı	Örgütün Lideri	Örgütün Bağlı Olduğu Grup/Gruplar	Yayıldığı Ülke
1999-2004	Cemaat et-Tevhid ve'l-Cihat (Tevhid ve Cihat Örgütü)	Ebu Musab el-Zerkavî	-----	Afganistan Irak
Ekim 2004 - Ocak 2006	Tanzim Kaidat el-Cihat fi Bilad el-Ra-fidayn (Irak El-Kai-desi)	Usame b. Ladin	El-Kaide	Irak
Ocak 2006 - Haziran 2006	Mücahitler Şura Konseyi	Ebu Musab el-Zerkavî (Felluce İslam Halifeli-ğinin Emiri)	El-Kaide	Irak
Haziran 2006-Ekim 2006	Mücahitler Şura Konseyi	Ebu Hamza el-Muhâcir	El-Kaide	Irak
Ekim 2006- 2010	Devlet el-Irak el-İslamiyye (Irak İslam Devleti)	Ebu Hamza el-Muhâcir	El-Kaide	Irak Suriye
2010- Nisan 2013	Devlet el-Irak el-İslamiyye (Irak İslam Devleti)	Ebu Bekir el-Bağdâdî	El-Kaide	Irak Suriye
Nisan 2013 -Şubat 2014	Irak ve Şam İslam Devleti	Ebu Bekir el-Bağdâdî	El-Kaide (El Nusra)	Irak Suriye
Şubat 2014 - Hazi-ran 2014	Irak ve Şam İslam Devleti	Ebu Bekir el-Bağdâdî	-----	Irak Suriye
Haziran 2014-Ekim 2019	İslam Devleti	Ebu Bekir el-Bağdâdî	-----	Irak Suriye
Ekim 2019- ...	İslam Devleti	Ebu İbrahim el-Hâşimî	-----	Irak Suriye

İdeolojisinde başta Haricilik olmak üzere Takıyüddin İbn Teymiyye (ö.728/1328) ve Muhammed b. Abdülvehhâb (ö. 1206/1792)'ın düşünce sistematiğini barındıran IŞİD, tarihsel bir sürecin birikimi olan bu zihniyeti gerek hedeflerinde ve eylemlerinde gerek yayınlarında bariz bir şekilde ortaya koymaktan geri durmamıştır. Dolayısıyla böyle bir ideolojiyi şiar edinen örgüt, din ile devlet işlerinde ayrım olmaksızın bütün kararların şeriata uyumluluğu önemsenmiştir. Böylesi bir ideolojide asıl beklenti İslam'ın asr-ı saadet dönemi denilen ilk zamanlardaki uygulamaların taklit edilmesidir. Bu anlayışa göre dine sonradan giren uygulamalar, bidat olarak değerlendirilmekte ve İslam'ın özüne

zarar verdiği gerekçesiyle reddedilmektedir. Söz konusu fikri hareket ise toplumsal ayırıştırma ile ötekileştirmeye alt yapı oluşturduğu için tekfir mekanizması kolaylıkla işletilebilmiş, küfür, cihat ve dâru'l harp gibi kavramlar üzerinden insanlar ölümle cezalandırılmıştır.

Paul Kamolnick bu ideolojiyi dört merhalede ele alarak açıklamaya çalışmaktadır. Buna göre birinci aşamada son zamanların yaklaştığı fikrinin işlenmesi (eskatoloji) ve kıyametin yaklaştığı anlayışının yaygınlaştırılması, ikincisi İslam halifeliğinin yeniden tesis edilmesinin sağlanması ve yerine getirmek için gerekli mücadelenin sergilenmesi, üçüncüsü başta Şiiler olmak üzere aynı görüşü paylaşmayanların ötekileştirip tekfir edilmesi ve mücadele edilmesi, dördüncüsü ise en yakın düşmanlara karşı cihadın mutlak uygulanmasıdır.⁶ Nitekim IŞİD, sahip olduğu ideolojiye hizmet eden amaçlarını *Dabıq*⁷ adlı dergilerinde de açıkça ifade etmiştir. Buna göre Irak ve Şam haricinde de elde edilen topraklarda şeriatı uygulamak, İslam'ın gerçek manasıyla yaşatıldığı bir devlet kurmak ve hilafet bayrağını dalgalandırmaktır.⁸ Dolayısıyla kuruluşundan günümüze kadar olan tarihsel süreçteki gelişmeler takip edildiğinde örgütün, bu strateji ve amaçlara bağlı kaldığını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Bununla beraber konuyla alakalı doğru analizlerin yapılabilmesi adına çeyrek asır gibi kısa bir sürede azımsanamayacak kadar toprağı hâkimiyetine alan ve önemli destek ve taban oluşturmayı başaran örgütün ortaya çıkmasındaki etkenlerin doğru anlaşılması büyük önem arz etmektedir. Öyle ki tarih sahnesine çıktıktan kısa bir süre sonra birçok kesimden insanın katılım sağlamak için binlerce yol kat ettiği bir cazibe merkezi haline gelen örgüt gerek uygulamalarındaki yöntem ve tekniklerle gerek teknoloji ve yayım organlarını aktif bir şekilde kullanmaları sayesinde daha öncesinde örneği olmayan bir dini radikalizm hareketi olmayı başarmıştır. Bunlara ek olarak hâkimiyet altına aldığı coğrafyanın ülke olabilecek genişlikte olması ve kontrol altına aldığı yer altı kaynakları yine kendisini diğer gruplardan ayıran en önemli özelliklerden olmuştur. Ancak söz konusu durum kendilerine göre büyük bir başarı olarak kabul edilse de son zamanlarda bölgede yaşanan gelişmelerin istenmeyen bir neticesi olarak değerlendirilebilir.

⁶ Paul Kamolnick, *The Al-Qaeda Organization and The Islamic State Organization: History, Doctrine, Modus Operandi, and U.S. Policy to Degrade and Defeat Terrorism Conducted in the Name of Sunni Islam* (Carlisle: U.S. Army War College Press, 2017), 112.

⁷ *Dabıq Dergisi* ile alakalı geniş bilgi için bk. Şahin, "Dabıq Dergisi Bağlamında IŞİD'in Şifilik Algısı", 188-190.

⁸ "Dabıq The Return of Khilafah", *Dabıq Dergisi* 1 (Temmuz 2014), 13. IŞİD'in amaç ve stratejilerinin detayları için bk. Tamer Kaşıkçı - Gözde Deniz Bülbül, "Selefi-Cihadi Örgütlerin Karşılaştırmalı Analizi: El-Kaide ve IŞİD Örneği", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 9/2 (2022), 119-125; Karakaya, "Küresel Terörizmin Dönüşümü: Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD) Örneği", 169-172; Güvenç, "Daeş Terör Örgütü Üzerine Bir Değerlendirme", 82; Uçar, *Bir Dini Terörizm Sorunsalı: Işid Örneği*, 41-45.

Başta Irak olmak üzere Ortadoğu'da bulunan birçok ülkede tırmandırılan kaos ortamı, buna bağlı olarak yönetimlerin zayıflatılması ve otorite boşluğunun oluşması, aynı dine olan mensubiyetin silikleştirilerek mezhep kavgalarının körüklenmesi, toplumun kutuplaştırılarak toplumsal çatlakların beslenmesi ve Irak'ta kurulan "Geçici Koalisyon Otoritesi"nin almış olduğu bir kararla Irak ordusundaki profesyonel askerlerin bir anda kendilerini işsiz olarak ortada bulması gibi sosyo-psikolojik etkenler IŞİD'i ortaya çıkaran ve besleyen ana damarlar olmuştur.⁹ Bu bağlamda her ne kadar IŞİD tarihsel olarak bir kesim tarafından el-Kaide ile birlikte anılıp onun devamı gibi lanse edilmeye çalışılsa da esasında IŞİD'in bağımsız bir kimlik olarak mercek altına alınması sahip olduğu zihniyetin anlaşılması açısından büyük önem arz etmektedir.

2. IŞİD'in Türkiye'ye Yönelik Propaganda Amaçlı Yayın Organı: Konstantiniyye Dergisi

Eylem ve söylemlerine meşru bir zemin arayışında olan örgütlerin faaliyetlerini duyurabilmesi ve savundukları davanın haklı yönlerini ön plana çıkarabilmesi açısından başta dijital yayınlar olmak üzere yayın organlarının yeri oldukça önemlidir. Böyle bir amaç doğrultusunda yayım hayatına başlayan dijital yayınlardan bir tanesi de *Konstantiniyye Dergisi*'dir. IŞİD'in propaganda faaliyetlerinin Türkçe ayağını oluşturan söz konusu dergi, El-Hayat Medya çatısı altında "Türk Masası" aracılığıyla tasarlanmış ve ilk sayısını Haziran 2015 tarihinde elektronik olarak yayım hayatına başlamıştır. Ancak örgütün, hâkimiyet kurduğu coğrafyada yaşanan gelişmelere bağlı olarak gün geçtikçe güç kaybetmesi, derginin geleceğini de önemli ölçüde etkilemiştir. Buna bağlı olarak kısa bir yayın ömrüne sahip olan dergi, son sayısını Ağustos 2016 tarihinde yayımlayarak toplamda yedi sayı yayımlayabilmiştir.

Dijital yayın olarak *Dabıq*, *Rumiyah* ve *Konstantiniyye* dergilerine sahip olan IŞİD, ilk iki dergisini başta Arapça, İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, Uygurca gibi dillerde yayımlarken *Konstantiniyye Dergisi*'ni sadece Türkçe olarak yayımlamıştır. *Konstantiniyye'nin Fethi* başlığıyla ilk sayıyı yayımlayan örgüt, burada derginin Türkçe dilinde çıkarılma amacını açık bir şekilde ifade etmiştir. Türkiye halkının özellikle de Müslüman kesimin, her gün İslam Devleti'nde çıkan onlarca haberden habersiz kaldığı ileri sürülerek derginin asıl amacının bu boşluğu doldurmak olduğu iddia edilmiştir. Bu sayede bilgilendirme noktasındaki eksiklerin giderileceği ve akidevi, fıkhi, menheci,

⁹ Detaylı bilgi için bk. Selime Karakuş, *Işid/Daeş'in Tarihsel Arka Planı, Suriye ve Irak Siyasetine Etkisi* (İstanbul: Bahşehir Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2018), 20-22; Halil İbrahim Karataş, *Eylemleri ve Söylemleriyle Işid: Dini, Siyasî ve Stratejik Yapısı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2016), 65-87; Hogr Talat Sedeeq, *ABD'nin Irak Politikası ve Işid Sorunu (2012-2017)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2018), 98-106; Yıldız, *Işid ve Irak'ın İşgali*, 34-51; İbrahim Uzdilli, *Işid Terör Örgütünün Doğmasında ve Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler* (Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2019), 86-95.

siyasi ve cihadî konularda daha önce kaleme alınan makale ve hutbelerin Türkçeye çevrilmesiyle İslam Devleti'ni daha yakından tanımları sağlanmış olacaktır. Yine bidat ve şüphe ehlinin kendileri hakkında yaptıkları yanlış tanıtımın önüne geçmeyi hedefledikleri bildirilmiştir.¹⁰

Osmanlı Devleti zamanında da yaygın olarak kullanılan Konstantiniyye ismi, İstanbul'un Arapça dilindeki karşılığıdır. Bazı klasik hadis kaynaklarında Peygamberin Konstantiniyye yani İstanbul'un fethedilmesini haber vermesi ve onu fethedecek komutanın övgüye mazhar olması, birçok komutana ilham kaynağı olmuş ve İstanbul Müslüman ordular tarafından defalarca kuşatılmıştır. Ancak fethinin tahakkuk etmesi 1453 yılında Mehmet Fatih Sultan tarafından gerçekleştirilebilmiştir. Şehir söz konusu hadis rivayetine göre her ne kadar Müslüman bir topluluk tarafından fethedilmiş gibi görünse de IŞİD nazarında Türkiye Cumhuriyeti'nin bir tağut devleti olarak kabul edilmesi İstanbul'u yeniden fethetmeyi gerekli kılmaktadır. Yine onlara göre gerçekleşen fethin asıl müjdelenen fetih olmaması ve beklenen fethin kıyamete yakın bir zamanda savaşılmadan tekbirlerle gerçekleşecek olması İstanbul için yeni bir fethi zorunlu hale getirmektedir.¹¹

Konstantiniyye Dergisi'nin isminin bu şekilde seçilmiş olması, tesadüfen belirlenmiş bir adlandırma olmaktan öte bilinçli olarak alınan bir karar izlenimini vermektedir. Nitekim birinci, ikinci ve dördüncü sayıların önsözünde İstanbul'un fethi için dua edilmesi ve istisnasız toplam yedi sayının içindekiler sayfasının tamamında “*Müteakiben Konstantiniyye Fethedilecektir*” ibaresinin sıklıkla tekrar edilerek sloganlaştırılması da bunu destekler mahiyettedir. Yine söz konusu derginin salt amacının, Türkiye'deki halkı bilinçlendirme olmadığına göstergelerinden bir tanesi de doğrudan Türkiye'nin yönetim biçimini hedef almasıdır. Öyle ki dergiye seçilen tüm makaleler bu stratejiye hizmet edecek şekilde seçilmiş ve devlet kurumlarına bunlar üzerinden saldırarak halkta bir algı oluşturulmaya gayret gösterildiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Ayrıca bu sistemli propagandanın hedef kitlesinin sadece Türkiye sınırları içerisinde bulunanların değil farklı ülkelerde yaşayan ve özellikle dini inançları üzerinden ötekileştirmeye maruz kalmış Türkleri de kapsadığını söylemek mümkündür. Nitekim söz konusu derginin ikinci sayısının önsözündeki “İslam devletinin ciddi bir sayısını teşkil eden Türkçe konuşan kardeşlerimizin ve gerekse yurt dışında yaşayan Türkçe konuşan kardeşlerimizin taleplerine cevap vermek için İslam devleti ciddi performans harcamaktadır.” ifadesi de bu iddiamızı destekler niteliktedir.¹²

¹⁰ “Konstantiniyye”, *Konstantiniyye Dergisi* 1 (Şaban 1436), 3.

¹¹ “Konstantiniyye”, Şaban 1436, 5.

¹² “Konstantiniyye”, *Konstantiniyye Dergisi* 2 (Şevval 1436), 3.

24 Ağustos 2016 tarihinde son sayısını yayımlama fırsatını yakalayan *Konstantiniyye Dergisi*'nin işlediği ama konular başında şiddet övgüsünün olması dikkat çekicidir.¹³ Savaşmaktan, eylemlerde bulunmaktan ve kan akıtmaktan övgüyle söz eden örgüt, şiddet söyleminin hayata geçirilmesini destekleyerek grup kimliğini zinde tutmanın çabası içerisinde olmuştur. Terör olaylarına ve şiddete meşru bir zemin arayışında olan örgüt, İslam'ın klasik kaynaklarına sıklıkla başvurarak zorlama bir tevillle delil arayışında olmuştur. Bu argümanlarını desteklemek için de "İslam dini hiçbir gün barış dini olmadı. İslam dini savaş dinidir. Zira sizin peygamberiniz âlemlere rahmet olarak kılıçla gönderildi ve sadece Allah'a kulluk edilene kadar savaşmakla emrolundu."¹⁴ gibi söylemler yaygınlaştırılarak grup içerisindeki motivasyon pekiştirilmiştir. Bu ve buna benzer iddiaların örgüt lideri Ebubekir el-Bağdadi tarafından Musul'daki bir konuşmasında sarf edilmesi ise örgütün kendisini şiddetle nasıl özdeşleştirdiğinin anlaşılması açısından oldukça önemlidir.

Son sayısı 24 Ağustos 2016 tarihli olan *Konstantiniyye Dergisi*, toplamda yedi sayı yayımladıktan sonra yayın hayatı sona ermiştir. Yayın serüvenini sonlandıran gelişme ise Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 24 Ağustos 2016 tarihinde başlatmış olduğu Fırat Kalkanı Harekâtı kapsamında Ekim 2016'da Halep'e bağlı Dabık kasabası ve çevresinin IŞİD unsurlarından arındırılmış olmasıdır. Nitekim yaşanan bu hezimet ve kaybedilen Dabık, söz konusu isim üzerinden daha önce oluşturulan algının da çöküşüne sebebiyet vermiştir. Böylece bir çıkış arayışına giren örgüt, *Konstantiniyye Dergisi*'nin yayınlarını sonlandırmıştır. Devamında da İngilizce olarak yayımlanan *Dabık Dergisi*'nde isim değişikliğine gidilerek adı, *Rumiyah* olarak değiştirilmiştir. Son sayısını Temmuz 2016'da yayımlayan *Dabık*, böylece yerini ilk sayısını Eylül 2016 tarihinde çıkaran *Rumiyah Dergisi*'ne bırakmıştır.¹⁵

3. IŞİD Örgütünün İdeolojik Alt Yapısındaki Harici Yansımalar

Hız. Peygamberin vefatından sonra vuku bulan ve Hız. Osman'ın öldürülmesiyle neticelenen şiddet olaylarının artmasıyla Müslümanlar arasında ihtilaflar baş göstermiş, İslam tarihinde Cemel ve Sıffin savaşları olarak bilinen olaylar meydana gelmiştir. Yaşanan hadiseler karşısında ashap karşı karşıya gelmiş ve ölenin de öldürenin de

¹³ *Konstantiniyye Dergisi*'nde işlenen ana konularla alakalı detaylı bilgi için bk. Yusuf Dokur, "DEAŞ'ın Yeni Medya Kullanımı Üzerine Bir İnceleme", *RUSUH Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 3/2 (2023), 123-124; Murat Kahraman, "Religious Messages in DEASH's Media: The Case of Konstantiniyye Magazine", *Turkish Studies - Comparative Religious Studies* 18/4 (2023), 410-421; Türkoğlu, "Küresel Bir Terör Örgütü Olarak IŞİD'in Dijital Dergi Kullanımı: Kostantiniyye Üzerine Bir İnceleme", 168-176; Teltik, *Irak-Şam İslam Devleti IŞİD/DAEŞ: İdeolojisi, Yapısı, Propaganda Araçları ve Eylemleri*, 96-103.

¹⁴ "Konstantiniyye", Şevval 1436, 24.

¹⁵ *Konstantiniyye Dergisi*'nin yayın hayatı hakkında detaylı bilgi için bk. Dokur, "DEAŞ'ın Yeni Medya Kullanımı Üzerine Bir İnceleme", 121-123.

Müslüman olduğu birçok insan hayatını kaybetmiştir. Benzeri gelişmelere bağlı olarak gelişen olaylar ve kimin halife olacağı gibi sorunlar, Müslümanlar arasındaki çatlakların daha da derinleşmesine sebebiyet vermiştir. Öyle ki Müslümanlar bu kez de halife seçiminde taraf haline gelerek iki gruba ayrılmışlardır. Yaşanan kriz hakemlerle çözülmeye çalışılmışsa da başarılı olunamamış, Müslüman topluluğu muhalif olmaktan kurtulamamış ve aralarında ihtilafların günden güne artacağı bir sürece girilmiştir. Dolayısıyla İslam toplumunda gerçekleşen söz konusu savaşlar ve beraberinde gelişen olaylar silsilesi, İslam düşünce tarihinde siyasi ve itikadî mezhepler dediğimiz gruplaşmaların meydana gelmesine ve daha önce gündemde olmayan birçok konunun tartışılmasına neden olmuştur. Böylece Haricilik, Mürcie, Şia, Mutezile ve Ehli Sünnet gibi mezheplerin ortaya çıkma ve kurumsallaşma süreci başlamıştır.

İslam toplumunda gelişen olaylar ve tartışılan mevzular çerçevesinde tarih sahnesine çıkan gruplardan bir tanesi olan Hariciler radikal tavırlarıyla iman etmiş birçok Müslümanı küfürle itham ederek kâfir ilan etmiş ve şiddet yöntemine başvurarak kendilerinden kabul etmedikleri bu insanların can ve mallarını kendilerine helal saymışlardır. Bu tarz uygulamalarıyla da teşekkül ettiği dönemin gündemine damga vurmayı başarmışlardır. Öyle ki o zamana kadar İslam toplumunun gündemini daha çok Müslümanlar arasında yaşanan savaşlar ve özellikle Hz. Osman'a yönelik isyan hareketinden Hakem Olayı'na kadar geçen süredeki dinî ve siyasi konular oluştururken Hariciler ile birlikte ele alınan meseleler farklı bir boyut kazanmıştır. Çünkü bundan sonra Hariciler, dönemin imam ve halifelerine karşı eylemsel bir mücadele içerisine girmiş ve itikatlarını "la hükme illa lillah" prensibi etrafında şekillendirmişlerdir. Böylesi katı ve lafzi ağırlıklı olan din anlayışı da beraberinde şiddeti getirmiştir. Söz konusu durum ise Haricilerin, İslam tarihinde köklü olarak toplumsal şiddete ilk başvurular şeklinde tarihe geçmeleriyle neticelenmiştir.

Haricilerin benimsemiş oldukları sert ve radikal tutumun, kendilerinden sonra İslam düşünce tarihinde ortaya çıkan birçok akımda yeniden yaşam alanı bulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim Harici zihniyet, zuhur ettiği dönemin sosyo-politik ve coğrafi sınırlarını aşarak yirmi birinci yüzyılda dahi var olmayı başarabilmiştir. Bu minvalde İslam coğrafyasının farklı bölgelerinde İslam'ı tebliğde şiddeti meşru kabul eden yeni ideolojik akımlar teşekkül etmiş ve tüm yenilikçi, modern araçları kullanmalarına rağmen aşırıya kaçan görüş ve ideolojik söylemlerini Haricilikten beslemeye devam etmişlerdir. Özellikle iman ile hakikat anlayışının dar bir mezhep veya grubun dar sınırlarına hapsedilmesi, belirli bir kabulün kutsallaştırılması, kendileri gibi düşünmeyenlerin ötekileştirilmesi, muhaliflerin savaşılmaya gereken sapkınlar olarak telakki edilmesi gibi Harici din anlayışına benzer görüşlerle ortaya çıkmış İslami

Köktencilik,¹⁶ Siyasal İslam¹⁷ ve Radikal İslamcılık¹⁸ gibi oluşumları saymak mümkündür. Bu tarz oluşumların ortak özellikleri ise Haricilerin sahip olduğu tekfir anlayışı ve nassa olan zahiri yaklaşımları, İbn Teymiyye'nin fetvaları ve siyasal söylemleri şeklinde sıralanabilir.

Yukarıda zikredilen ve günümüzde varlıklarını devam ettiren bu akımlarla birlikte yakın tarihlerde benzer söylemler üzerinden kendisine varlık alanı açan ve başta Müslümanlar olmak üzere birçok farklı düşünceden insanı etkileyen bir grup daha ortaya çıkmıştır. Bu grup, 2004 yılında "Irak el-Kaidesi" olarak ortaya çıkan ve Temmuz 2014'te hilafeti ilan etmesiyle kendisini "İslam Devleti" olarak dünyaya tanıtan IŞİD'tir. Bizler de bu çalışmamızda söz konusu gelişmelerden hareketle tarih sahnesine çıktığı günden itibaren eylem ve söylemleriyle küresel bir sorun haline gelen söz konusu oluşumun İslam düşünce tarihinde var olan gruplardan herhangi biri ile doğrudan veya dolaylı bir bağının olup olmadığı sorusunu irdelemeye gayret gösterdik. Bu bağlamda, görüş ve fiilleriyle birçok konuda Harici zihniyetten beslendiği tespit edilen ve onlarla benzer argüman ve söylemlere sahip olan IŞİD'in ideolojik alt yapısındaki Harici yansımalar mercek altına alınmıştır.

Konunun detaylarına geçmeden önce meselenin daha iyi anlaşılması açısından Hariciliğin ortaya çıkışında etkili olan olayların ana hatlarının bilinmesi önemlidir. Bu bağlamda her ne kadar Hariciliğin doğuşu ile alakalı farklı görüşler mevcut ise de bir grup halinde tarih sahnesinde var olmaları Sıffin Savaşı (37/657) sonrası gelişen olaylar ve neticesinde yaşanan tahkim olayı ile gerçekleşmiş olduğu fikri ağır basmaktadır. Öyle ki tahkimi reddettikleri için kendilerine Muhakkimetü'l-Üla,¹⁹ Harûra denilen yerde toplandıkları için ise Harûriyye²⁰ adı verilmiştir. Bunlar her ne kadar Hz. Ali'nin hakem seçip onlara hükmettirmelerini öne sürüp ondan ayrıldıklarını ifade etmişlerse de esasında Ali'yi tahkime zorlayan da kendileri olmuştur.²¹ Ali'yi bu şekilde zor durumda bırakan ve İslam düşünce tarihinde Hariciler olarak var olan bu mezhep mensuplarından bazıları, tahkim metni kendilerine okunduğu esnada karara karşı çıkarak "Siz Allah'ın

¹⁶ Furkan Karen, *İslami Köktencilik ve Taliban'ın Teopolitik Analizi* (Samsun: Samsun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2023), 30-35.

¹⁷ Mehmet Zeki İçcan, "Siyasal İslam'ın Tarihçesi Üzerine", 1/347-349.

¹⁸ Temel Yeşilyurt, "İslam, İman ve Fundamentalizm", *Kelam Araştırmalar Dergisi* 2/2 (2004), 89-90.

¹⁹ Ebû Mansur Abdülkahir b Tahir b Muhammed Temimi Abdülkahir Bağdadi, *Mezhepler Arasındaki Farklar : el-Fark beyne'l-fırak*. (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2005), 55; Ebü'l-Feth Taceddin Muhammed b Abdülkerim Şehristani, *el-Milel ve'n-nihal: Dinler, Mezhepler ve Felsefi Sistemler Tarihi* (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2011), 110.

²⁰ Bağdadi, *Mezhepler arasındaki farklar*, 56.

²¹ Şehristani, *el-Milel ve'n-nihal*, 111.

emrinde insanları mı hakem kılıyorsunuz? Hüküm yalnızca Allah'ındır.”²² sloganlarıyla Ali'nin saflarından ayrıldıklarını ifade etmişlerdir. Bundan sonraki süreçte de bu ifade esas alınarak olaylar ve olgular karşısında tavır alınmış ve temel görüşlerinde bu hüküm belirleyici olmuştur.²³ Dolayısıyla Hariciliğin alt kollarından başta Ezârika olmak üzere bazı Harici grupların, İslam dininin asıl kaynakları olan Kur'an ve sünneti bir bütün halinde değil de parçacı bir zihniyetle ele almaları ve bunları daha çok lafzî manaları üzerinden değerlendirmesi dar bir anlayışın gelişmesine sebebiyet vermiştir. Söz konusu yaklaşım ise Kur'an'ı yanlış anlamalarına ve başta Müslümanlar olmak üzere inanç gözetmeksizin kendilerinden olmayan herkese karşı şiddete başvurmalarına neden olmuştur.²⁴

Bu ve benzeri görüşte olan gruplar, belli bir zaman diliminden sonra tarih sahnesinden silinmişse de sahip oldukları zihniyet kırıntılarının asırlar sonra dahi uygun koşullarda yeniden filizlenebildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim yukarıda da ifade edildiği üzere Hariciliğin ısrarla üzerinde durduğu ve çıkış noktasında önemli bir rol oynayan en önemli söylemlerinden bir tanesi olan “Hüküm ancak Allah'ındır”²⁵ ifadesinin neredeyse aynı formunu İŞİD örgütünde de görmek mümkündür. Öyle ki araştırma kapsamına almış olduğumuz İŞİD'in Türkiye'deki önemli yayın organlarından *Konstantiniyye Dergisi*'nin bütün sayılarının birçok yerinde buna vurgu yapılmıştır.

Söz konusu derginin birinci sayısının ilk başlığında bu konuya işaret edilerek “Kur'an'ın hükümlerinin iptal edilerek yerine heva kaynaklı düzenlerin getirilmesine” şeklinde bir ifadeye yer verilmesi ve buna dikkat çekilmesi meselenin ehemmiyeti açısından önemlidir.²⁶ Devamında ise Kur'an merkezli olmayan yönetimler sert bir dille eleştirilmiş ve bir yönetim şekli olan demokrasi, dinî bir sapkınlık olarak kabul edilmiştir. Buna göre Kur'an'ın hükmünü değil de demokrasi ile yönetilmeyi kabul etmek İslam'ın reddi

²² Dîneverî Ebû Hanîfe Ahmed b. Dâvud, *el-Ahbârü't-tivâl* (Kahire: Dâru lhyâu'l-Kitâbi'l-Arabî, 1960), 197; Taberî Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Târîhu'r-rusul ve'l-mulûk* (Beyrut: Dâru't-Turâs, 1967), 5/55; İbnü'l-Esir Mecdüddîn el-Mübârek, *el-Kâmil fi't-târîh* (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1997), 2/672.

²³ Tahkim Olayı ile alakalı detaylı bilgi için bk. Süleyman Çam, *Kütüb-i Tis'a'daki Hadislere Göre Hâricilik* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2002), 5-20; Önkâl Ahmet, “Tahkim Olayı Üzerine Bir Değerlendirme”, *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi* 2 (2003), 33-68; Ahmet, “Tahkim Olayı Üzerine Bir Değerlendirme”; M. Ali Yıldız, *Dinsel Şiddetin Kültürel Kökenleri - Haricilik Örneği-* (Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2010), 98-150; Adnan Demircan, “Tahkim Sürecinde Hz. Ali”, *Hazreti Ali*, (2020), 157-168; Hakan Atalay, “İlk Hâricîlerde (Muhakkime-i Ülâ) Tahkim-Tekfir İlişkisi = Arbitration (Tahkim) -Takfir Relationship in the First Kharijites (al-Muhakkima al-Ula)”, *Hitit Üniversitesi (Gazi Üniversitesi) Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXI/2 (2022), 947-974.

²⁴ Harun Yıldız, “Hâricîlik Düşüncesinin Doğuşu ve Tarihî Gelişimi”, *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni V* (2015), 184.

²⁵ Detaylı bilgi için bk. Yıldız, *Dinsel Şiddetin Kültürel Kökenleri -Haricilik Örneği-*, 104-117.

²⁶ “Konstantiniyye”, Şaban 1436, 6.

manasına gelmekte ve Allah'a ortak koştur. Yine Allah'ın bildirdiklerinin bir kısmından yüz çevirip demokrasi gibi arayışlara girmek şirktir.²⁷ Demokrasi ve laiklik gibi yönetim anlayışları Allah'ı inkâr etmekle eşdeğer görülmüş ve bunlar “Allah'ın hükmüne düşmanlık edenler” olarak tanımlanmıştır.²⁸

Allah'ın hükmü dışında hükümde bulunanlar, Kur'an ayetleriyle desteklenerek bunların tâgut ve kâfir oldukları ifade edilmiştir. Bu görüşler ise “De ki: Ey göklerin ve yerin yaratıcısı olan, gaybı da, görünen âlemi de bilen Allah'ım! Ayrılığa düştükleri şeyler konusunda kulların arasında sen hükmedersin.”²⁹, “Sana indirilene ve sende önce indirilenlere inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi? Onu tanımamaları kendilerine emredildiği halde tâgutun önünde mahkemeleşmek istiyorlar. Şeytan da onları büsbütün saptırmanın yollarını arıyor.”³⁰, “Onlara, “Allah'ın indirdiğine ve peygambere gelin” denildiği zaman münafıkların senden iyice uzaklaştıklarını görürsün.”³¹, “Dinde zorlama yoktur. Doğru eğriden açıkça ayrılmıştır. Artık kim sahte tanrıları reddeder de Allah'a inanırsa kopmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah her şeyi işitir ve bilir.”³², “... Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir.”³³, “... O, kendi hükümlerine kimseyi ortak etmez.”³⁴, “Yoksa onların ortak koştukları tanrıları var da Allah'ın izin vermediği kuralları bunlar için din mi yapıyorlar? Nihaî hükümle ilgili söz (hesabın ahirete bırakılması) olmasaydı, aralarında hemen hüküm verilir, iş bitirilirdi. Ama o zalimler için can yakıcı bir azap var!”³⁵, “Hayır, rabbine andolsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın onu kabullenmedikçe ve boyun eğip teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar”³⁶ gibi ayetlerle temellendirilmiştir. Bu ve benzeri ayetlerden yola çıkarak da genel olarak hâkimiyetin sadece Allah'ta olduğu, hükümleri dışında hüküm koyanların tâgut sayıldığı, tâgutun inkâr etmeyen mümin olamayacağı, Allah'ın hükmü dışında hüküm verenlerin kâfir olduğu, O'nun hükümlerinden ancak münafıkların yüz çevireceği, Allah'ın kendi hükmünde hiçbir ortağı kabul etmediği konuları işlenmiştir.³⁷

²⁷ “Konstantiniyye”, Şaban 1436, 8.

²⁸ “Konstantiniyye”, Şaban 1436, 20.

²⁹ Zümer 39/46.

³⁰ Nisa 4/60.

³¹ Nisa 4/61.

³² Bakara 2/256.

³³ Maide 5/44.

³⁴ Kehf 18/26.

³⁵ Şura 42/21.

³⁶ Nisa 4/65.

³⁷ “Konstantiniyye”, Şaban 1436, 38-39; “Konstantiniyye”, *Konstantiniyye Dergisi* 3 (Zilhicce 1436), 16; “Konstantiniyye”, *Konstantiniyye Dergisi* 4 (Safer 1437), 62-63; “Konstantiniyye”, *Konstantiniyye Dergisi* 5 (Rebiülahir 1437), 7-8.

Bu minvalde seçim ve oy kullanma işlemleri de işlenmekte ve küfür olarak ifade edilen bu hareketin, asrın tâgutlarının dayatmalarından ibaret oldukları fikri savunulmuştur. Buna bağlı olarak “Hâkimiyet; kayıtsız, şartsız milletindir” anlayışına karşı çıkılmakta ve bu görüş “Hüküm sadece Allah’a aittir”³⁸ ayetiyle desteklenmiştir.³⁹ Buradan hareketle de yeryüzünde kendi hâkimiyetleri altında bulunan topraklar hariç hiçbir yerde Allah’ın hükmüyle hükmedilen bir yer olmadığı ileri sürülmüştür.⁴⁰

Görüldüğü üzere Harici anlayışta mevcut olan Kur’an ayetlerinin lafzî olarak anlaşılması ve buna ağılı olarak inşa edilen katı İslam anlayışının IŞİD örgütünde de olduğu aşîkârdır. Söz konusu mesele ile alakalı ayetler, kendi görüşlerine göre tevil edilme yoluna gidilmiş ve buna bağlı olarak hükümler çıkarılarak bunun üzerinden bir değerlendirilmeye gidilmiştir. Bu kapsamda başta yönetim şekilleri ve bunlara bağlı olarak insan hayatına giren oy kullanma, seçim gibi insan iradesini ön plana çıkaran tüm yönelimler lanetlenerek terk edilmesi gereken din dışı tavırlar olarak değerlendirilmiştir. Böylece insan iradesi, Allah’ın hükmü üzerinden değerlendirilerek silikleştirilmeye çalışılmış ve akıl ile iradeye yaşam alanı bırakılmamıştır.

Yukarıda zikredilen konuyla bağlantılı olan bir diğer mesele Haricilerin, “Hüküm sadece Allah’a aittir”⁴¹ söyleminin yegâne savunuculuğundan hareketle kendileri gibi düşünmeyenleri tekfir etmesidir. Nitekim kaynaklarda aktarıldığı üzere Haricilerden bir grup olan Ezârika fırkasının, kendilerine muhalefet edenlerin kim olduklarına bakmaksızın herkesi muhalif kabul edip tekfir etmekten geri durmadıkları, kavimlerinden oldukları halde onları esir aldıkları, kadınlarını cariye edindikleri, mallarını yağmaladıkları ve çocuklarını dahi öldürmeyi helal saydıkları anlaşılmaktadır.⁴² Araştırma kapsamına almış olduğumuz IŞİD örgütünün kaynaklarında da benzer söz ve eylemleri bulmak mümkündür. Öyle ki müşrikleri tekfir etmeyenlerin de tekfir edilmesi gerektiğini iddia eden IŞİD, böylece kendilerinin kâfir ve müşrik saydıkları kimseleri onlar gibi tekfir etmeyenlerin de kâfir oldukları neticesine varmıştır.⁴³ Bu da onlara, kendilerinden olmayan herkesi küfür ile itham etme zemini hazırlamıştır. Böylece kendi

³⁸ Yusuf 12/40.

³⁹ “Konstantiniyye”, Şaban 1436, 39; “Konstantiniyye”, Zilhicce 1436, 24; “Konstantiniyye”, Safer 1437, 63.

⁴⁰ “Konstantiniyye”, Şevval 1436, 34; “Konstantiniyye”, Zilhicce 1436, 9.

⁴¹ Yusuf 12/40.

⁴² Salim b. Zekvân, *es-Sire -Bir Hâricî/İbâzî Klasîği*, çev. Harun Yıldız (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 71; el-Eş’arî Ebu’l-Hasan, *Makâlâtü’l-İslamiyyin ve İhtilafu’l-Musallîn (İlk Dönem İslam Mezhepleri)*, çev. Mehmet Dalkılıç - Ömer Aydın (İstanbul: Kâbalcı Yayınevi, 2005), 102; Bağdadi, *Mezhepler arasındaki farklar*, 60; Şehristani, *el-Milel ve’n-nihal*, 113. Ayrıca Haricilerin şiddeti meşrulaştırma yöntemleri için bk. Halil İbrahim Bulut, “Dini Şiddetin Fikri Arka Planı Olarak Haricilik ve Günümüze Yansımaları”, *Usûl: İslam Araştırmaları* 1/11 (2009), 48-51.

⁴³ “Konstantiniyye”, *Konstantiniyye Dergisi* 7 (Zilkade 1437), 37-39; “Konstantiniyye”, Şaban 1436, 37.

çizgileri doğrultusunda fikir beyan etmeyen herkesi ileri sürdükleri argümanlarla ötekileştirip savaşılmaması gereken grup haline getirilmiştir. Kendileri hariç Müslüman veya gayri Müslüm bütün cemaatlerin Allah'ın şeriatından çıktıkları iddia edilerek herkes düşman ilan edilmiş ve onlarla savaşabilme zemini hazırlanmıştır. Bunun için de muhalif olmanın yolları kapatılmış ve herkesin kendilerinin imam kabul ettikleri kişiye tabi olmaları beklenmiştir.⁴⁴ Yine bunların ehlu'l harb ilan edilmesi gerektiğini savunan örgütün, kendilerine karşı savaşılsın veya savaşılmamasın bu kategoriye girenlerin canları ile mallarını helal sayması ve öldürülmelerine cevaz vermesi, sivillerin de öldürülebilmesinin yolunu açmıştır.⁴⁵

Öldürmeye meşru bir zaman arayışında olan IŞİD, böylece kendileri gibi düşünmeyen tüm muhalifleri sekiz madde⁴⁶ üzerinden ele alarak dinden çıkmış (mürted) kabul ederek başta mensupları olmak üzere tüm Müslümanlara bu kategoride olanlarla savaşmayı vacip kılmıştır.⁴⁷ Bu bağlamda buluş çağına ermemiş çocukların da durumunu ele alan örgüt, çocukların inançla alakalı vaziyetlerini babalarının inancı üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini savunarak mürted olanların çocuklarının da mürted olduğunu dolayısıyla onlar için de aynı hükmün verilmesi gerektiğini iddia etmiştir.⁴⁸ Yanı sıra kadınlara uygulanacak olan hüküm konusuna da açıklık getirilerek onların da öldürülmesi yönünde görüş bildirilmiştir.⁴⁹ İslam tarihinde muhaliflerine karşı benzer metodu uygulayanlar olarak akla Haricilerin gelmesi⁵⁰ zihniyet kodlarındaki benzerliğin anlaşılması açısından önemlidir.

IŞİD'in Harici zihniyetiyle benzerlik gösterdiği bir diğer konu, dâru'l harb ve buna bağlı olarak işlenen hicret meselesidir. Harici kaynaklardan aktarıldığı üzere Hariciliğin alt kollarından Ezârika, kendilerinin bulundukları topraklara hicret etmeyip yerlerinde kalanları (kaade) kâfir olarak kabul etmiştir. Hicret etmeyenlerin malları ve canları kendilerine helal kılınmış ve onlarla kurulacak dostluk haram sayılmıştır.⁵¹ Buna benzer görüşleri IŞİD'in söz konusu dergisinde de bulmak mümkündür. Öyle ki hâkim oldukları bölgeyi İslam toprakları ve İslam yurdu olarak kabul eden grup, oraya hicret etmeyi

⁴⁴ "Konstantiniyye", Şevval 1436, 45-54; "Konstantiniyye", Şaban 1436, 24.

⁴⁵ "Konstantiniyye", Zilkade 1437, 5-10.

⁴⁶ "Konstantiniyye", *Konstantiniyye Dergisi* 6 (Recep 1437), 4-10.

⁴⁷ "Konstantiniyye", Şaban 1436, 22; "Konstantiniyye", Şevval 1436, 40-41; "Konstantiniyye", Rebiülahir 1437, 47.

⁴⁸ "Konstantiniyye", Şaban 1436, 23-24; "Konstantiniyye", Zilhicce 1436, 53.

⁴⁹ "Konstantiniyye", Rebiülahir 1437, 19.

⁵⁰ Zekvân, *es-Sire -Bir Hâricî/İbâzî Klasığı*, 71-80; Ebu'l-Hasan, *Makâlâtü'l-İslamiyyin ve İhtilafu'l-Musallîn (İlk Dönem İslam Mezhepleri)*, 105; Bağdadi, *Mezhepler arasındaki farklar*, 60; Şehristani, *el-Milel ve'n-nihal*, 113.

⁵¹ Zekvân, *es-Sire -Bir Hâricî/İbâzî Klasığı*, 73; Ebu'l-Hasan, *Makâlâtü'l-İslamiyyin ve İhtilafu'l-Musallîn (İlk Dönem İslam Mezhepleri)*, 102-103.

Allah'ın kendileri için yaratmış olduğu bir fırsat olarak değerlendirmiştir.⁵² Hâkimiyetleri altına almış oldukları topraklar, kendilerine uyan Müslümanların öz vatani olarak ifade edilmiş ve kişinin müşriklerle beraber olan yaşamını sonlandırıp kendi evinde yani İslam yurdunda yaşamak için harekete geçmesi tavsiye edilmiştir.⁵³ Öneri niteliğinde olan bu çağrı devamında bir adım ileriye taşınarak İslam devleti kurulduktan sonra o bölgeye hicret etme imkânı olanlar için artık ikrah mazeretinin kalktığı ve orada bulunmasının caiz olmadığı ifade edilmiştir.⁵⁴

Devamında kendilerine doğru yapılacak olan hicret ile ilgili hükümler daha da ileriye götürülerek “Hiçbir küfür, şirk veya harama bulaşmadan küfür diyarında ikamet etmek küfür değil haramdır.”⁵⁵ noktasına taşınmıştır. Söz konusu kendilerine doğru yapılacak olan hicret ayrıca hadis rivayetleriyle desteklenerek hicret etmeyenlerin müşriklerle aynı konumda oldukları açık bir dille ifade edilmiştir. Böylece mesele, hadis rivayetleriyle beslenmek suretiyle delillendirilmiş ve hicretin zorunlu hale geldiği fikri işlenmiştir.⁵⁶

Saydıklarımız ve benzeri ilkelerle gerçek bir İslam Devleti inşası vaadinde bulunan İŞİD, Haricilerin iddia ettiği gibi üzere asıl İslam'ı yaşayacakları bir düzen oluşturduklarını savunmuşlardır.⁵⁷ Bunu yaparken İslam düşünce tarihine önemli katkı sağlayan Mâtürîdîyye, Eş'ariyye, Mu'tezile, Cehmiyye, Mürcie, Şîa, Nusayrîlik, Râfîzilik gibi gruplar sapkın mezhep ilan edilerek bunların insanları doğru yoldan çıkardıkları ileri sürülmüştür.⁵⁸ Yine çağdaş akımlardan İhvân-ı Müslimîn,⁵⁹ Nurculuk,⁶⁰ El-Kaide ve Taliban⁶¹ gibi hareketler şirkle itham edilerek sapkın cemaatler olarak değerlendirilmiştir. Bununla beraber İslam âlimlerinden İbn Teymiyye (ö. 622/1225), şeyhülislam kabul edilerek övülmüş ve birçok yerde fikirleri delil olarak kullanılmıştır.⁶² Günümüzde var olan gruplardan ise sadece Boko Haram cemaati desteklenmiştir. Boko

⁵² “Konstantiniyye”, Şaban1436, 14.

⁵³ “Konstantiniyye”, Şaban1436, 31.

⁵⁴ “Konstantiniyye”, Şevval 1436, 9-10; “Konstantiniyye”, Zilhicce 1436, 31.

⁵⁵ “Konstantiniyye”, Şevval 1436, 11.

⁵⁶ “Konstantiniyye”, Şaban 1436, 14, 29-31; “Konstantiniyye”, Şevval 1436, 8-11, 14; “Konstantiniyye”, Zilhicce 1436, 31; “Konstantiniyye”, Zilkade 1437, 12, 14.

⁵⁷ “Konstantiniyye”, Şaban1436, 3.

⁵⁸ “Konstantiniyye”, Recep 1437, 15; “Konstantiniyye”, Şaban1436, 19, 24, 34; “Konstantiniyye”, evval 1436, 27.

⁵⁹ “Konstantiniyye”, Recep 1437, 15, 27.

⁶⁰ “Konstantiniyye”, Zilkade 1437, 3, 23.

⁶¹ “Konstantiniyye”, Şaban1436, 28.

⁶² “Konstantiniyye”, Şaban1436, 22; “Konstantiniyye”, evval 1436, 41; “Konstantiniyye”, Zilhicce 1436, 60; “Konstantiniyye”, Safer 1437, 36; “Konstantiniyye”, Rebiülahir 1437, 19; “Konstantiniyye”, Recep 1437, 40; “Konstantiniyye”, Zilkade 1437, 10.

Haram'ın, tağuti düzenlerin insanları kendilerine kul yapmak için kullandıkları bütün düzeni reddettikleri için doğru yolda oldukları savunulmuştur. Ayrıca oy kullanmaya, çocukların okula gönderilmesine, askerliğe ve mahkeme gibi uygulamalara karşı olmaları övülmüştür.⁶³

Kendileri hakkında yapılan benzetmelere de değinme gereği hisseden örgüt, kâfir grupların asli kâfir olduğu görüşünü benimsediklerinden ötürü kendilerine Harici dendiği aktarılmıştır. Bu fikre karşı çıkan IŞİD, söz konusu görüşlerine muhalefet edenlerin esasında Harici olduklarını ileri sürmüştür.⁶⁴ Ayrıca örgüt, Allah'ın şeriatını kaldırıp kendi kanunlarını koyan tağutları veli edinerek bunların etrafında toplananları tâgut ve müşrik ilan edip tekfir ettikleri için kendilerine Harici yakıştırmaları yapıldığını savunmuştur.⁶⁵ Bu tarz iddialara karşı çıkan örgütün kendini yakın bulduğu cemaat ise Ehl-i Sünnet'tir. Öyle ki Ehl-i Sünnet'ten olanlardan kardeş olarak söz edilmiş ve kendilerine yapacakları biatı kabul edeceklerini ifade etmişlerdir.⁶⁶ Yine bunu desteklemek için Ehl-i Sünnet âlimlerinden özellikle de dört büyük fikhî mezhep imamının fetvalarından yer yer yararlanılmıştır.⁶⁷ Örgüt bu çabalarına rağmen farklı ekollerden birçok İslam bilgini tarafından Harici olmakla itham edilmekten kendini kurtaramamıştır.⁶⁸

IŞİD örgütünün kendileri için yapılan Harici benzetmelerine yaptıkları itiraz ve buna karşılık Ehl-i Sünnet'e olan yaklaşma çabalarına rağmen kendilerini özellikle Harici olmadıkları noktasında savunmak zorunda hissetmeleri dahi benzer bir zihniyet ve menhec üzere olduklarını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla IŞİD'in olaylara yaklaşımı, eylemleri ve söylemleri bir bütün halinde incelendiğinde örgütün ideolojik alt yapısında Haricilerle gözle görülür benzerlikler olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç

Araştırmamızda başta Haricilerin, imam ve halifelerine karşı eylemsel bir mücadele içerisine girerek itikatlarını etrafında şekillendirdikleri "la hükme illa lillah" prensibinin en aktif haliyle yaşatıldığı tespit edilmiştir. Nitekim Allah'ın hükmü dışında hükümde bulunanlar, Kur'an ayetleriyle desteklenerek bunların tâgut ve kâfir oldukları

⁶³ "Konstantiniyye", Şaban 1436, 35.

⁶⁴ "Konstantiniyye", Şaban 1436, 24.

⁶⁵ "Konstantiniyye", Zilhicce 1436, 16.

⁶⁶ "Konstantiniyye", Şaban 1436, 14.

⁶⁷ "Konstantiniyye", Rebiülahir 1437, 18; "Konstantiniyye", Zilkade 1437, 9.

⁶⁸ Detaylı bilgi için bk. Beyza Okumuş, *Daiş'in Müslüman Gruplara Yönelik Eylemlerini Meşrulaştırma Stratejisi* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2017), 29; Ramazan Bıçer, "İşid Düşünce Yapısının Teolojik Arkapları", *Kelam Araştırmaları Dergisi* 13/1 (2015), 1-11.

ifade edilmiştir. Bu hüküm gereği seçim ile oy kullanma işlemleri de küfür sayılmış ve bu tarz uygulamaların asrın tâgutlarının dayatmalarından ibaret oldukları fikri savunulmuştur. Dolayısıyla IŞİD örgütünde de Harici anlayışta mevcut olan Kur'an ayetlerinin lafzî olarak anlaşılması ve buna ağılı olarak inşa edilen katı İslam anlayışının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

Yine Hariciler “la hükme illa lillah” ilkesi etrafında şekillenen ve kendileri gibi düşünmeyenlerin tekfir edilmesi anlayışının birebir aynısının IŞİD din anlayışında da var olduğu görülmüştür. Öyle ki müşrikleri tekfir etmeyenlerin de tekfir edilmesi gerektiğini iddia eden örgüt, böylece kendilerinin kâfir ve müşrik saydıkları kimseleri onlar gibi tekfir etmeyenlerin de kâfir oldukları neticesine varmıştır. Hâsılı kendi çizgileri doğrultusunda fikir beyan etmeyen herkesi ileri sürdükleri argümanlarla ötekileştirip savaşılmaması gereken grup haline getirilmiştir. Kendileri hariç Müslüman veya gayri Müslüm bütün cemaatlerin Allah'ın şeriatından çıktıkları iddia edilerek herkes düşman ilan edilmiş ve onlarla savaşılabilecek zemini hazırlanmıştır. Bunun için de muhalif olmanın yolları kapatılmış ve herkesin kendilerinin imam kabul ettikleri kişiye tabi olmaları beklentisi inşa edilmiştir. Bu suretle kendilerinden olmayan herkesi ehlu'l harb kategorisine koyan örgütün, kendilerine karşı savaşılsın veya savaşılmamasın bu sınıfa girenlerin canları ile mallarını helal sayması ve öldürülmelerine cevaz vermesi, sivillerin de öldürülebilmesinin yolunu açmıştır.

Örgüt tarafından kendileri gibi düşünmeyenlerin sekiz madde üzerinden mürted ilan edildikleri tespit edilmiş ve bunlarla savaşılmaması vacip olarak ilan edilmiştir. Bu bağlamda buluş çağına ermemiş çocukların da durumunu ele alan örgüt, çocukların inançla alakalı vaziyetlerini babalarının inancı üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini savunarak mürted olanların çocuklarının da mürted olduğunu dolayısıyla onlar için de aynı hükmün verilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Benzer bir metodu İslam tarihinde muhaliflerine karşı uygulayanlar olarak akla Haricilerin gelmesi ise zihniyet kodlarındaki benzerliğin anlaşılması açısından büyük önem arz etmektedir.

Yine benzer bir şekilde dâru'l harb meselesini ele alan IŞİD, hâkimiyeti altındaki bölgeyi İslam toprakları ve İslam yurdu olarak kabul etmiş, oraya hicret etmeyi Allah'ın kendileri için yaratmış olduğu bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Devamında bir öneri niteliğinde olan bu çağrı bir adım daha ileriye taşınarak İslam devleti kurulduktan sonra o bölgeye hicret etme imkânı olanlar için artık ikrah mazeretinin kalktığı ve orada bulunmasının caiz olmadığı ileri sürülmüştür. Sonrasında ise hüküm biraz daha ileriye taşınarak hiçbir küfür, şirk veya harama bulaşmadan küfür diyarında ikamet etmenin sadece küfür değil haram olduğu yargısına varılmıştır.

Söylemleriyle vadedilmiş gerçek İslam Devleti'nin kurucuları oldukları savını ileri süren örgütün, başta Mâtürîdiyye ve Eş'ariyye, olmak üzere Mu'tezile, Cehmiyye, Mürcie,

Şîa, Nusayrîlik, Râfîzîlik, İhvân-ı Müslimîn, Nurculuk, El-Kaide ve Taliban gibi grupların tamamının sapkın mezhepler olarak kabul ettikleri tespit edilmiştir. Buna karşın sadece İbn Teymiyye'nin şeyhülislam olarak övüldüğü ve günümüz gruplarından Boko Haram cemaatinin desteklendiği sonucuna varılmıştır. Kendileri hakkında yapılan Haricilik benzetmelerine karşı çıktıkları ve yakın hissetleri grubun ise Ehl-i Sünnet olduğu anlaşılmıştır. Ancak IŞİD örgütünün kendileri için yapılan Harici benzetmelere karşı çıkmaları, buna karşılık Ehl-i Sünnet'e olan yakınlaşma çabaları ve kendilerini özellikle Harici olmadıkları noktasında savunmak zorunda hissetmeleri, onların Haricilerle benzer bir zihniyet ve menhec üzere olduklarının ipuçlarını sunması araştırmamız açısından oldukça önemlidir.

Netice itibarıyla Irak-Şam İslam Devleti (IŞİD)'nin dinî, siyasî ve sosyal eylem ve söylemlerine dair yapbozun tüm parçaları doğru olarak yerleştirilip resmin tamamı ortaya çıkarıldığında örgütün, ideolojik alt yapısında Haricilerle olan benzerlikleri gözle görülür hale gelmektedir. Dolayısıyla IŞİD olarak isimlendirilen bu yapının, Hariciliğin günümüzdeki devamı niteliğinde olmasa da Harici zihniyetin kod aktarıcıları olarak görmek yanlış olmayacaktır. Bu durum ise el-Kaide'nin bir uzantısı olarak değerlendirilen IŞİD'in daha doğru anlaşılması açısından bundan sonraki çalışmalarda müstakil bir şekilde ele alınmasını zaruri hale getirmiştir.

Kaynakça

- Altuğ, Mert. *Orta Doğu Coğrafyasının Yeni Aktörleri ve Işid Gerçeği*. Ankara: Ufuk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2016.
- Atalay, Hakan. "İlk Hâricîlerde (Muhakkime-i Ūlâ) Tahkim-Tekfir ilişkisi = Arbitration (Tahkim) - Takfir Relationship in the First Kharijites (al-Muhakkima al-Ula)". *Hitit Üniversitesi (Gazi Üniversitesi) Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXI/2 (2022), 947-974. <https://doi.org/10.14395/hid.1145850>
- Bağdadi, Ebû Mansur Abdülkahir b Tahir b Muhammed Temimi Abdülkahir. *Mezhepler Arasındaki Farklar : el-Fark beyne'l-fırak*. Ankara : Türkiye Diyanet Vakfı, 2005.
- BBC NEWS. "Dünden Bugüne Irak Şam İslam Devleti (IŞİD)". https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/06/140611_isid_kimdir, 2014. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/06/140611_isid_kimdir
- Biçer, Ramazan. "İşid Düşünce Yapısının Teolojik Arkapları". *Kelam Araştırmaları Dergisi* 13/1 (2015), 1-11. <https://doi.org/10.18317/kader.69627>
- Bozan, Fatma. *İslam Dünyasındaki Radikal Örgütler Üzerine Bir Değerlendirme; İşid Örneği*. Bartın: Bartın Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2018.
- Bozkurt, İhsan. *Daeş Terör Örgütünün İdeolojisi ve Yöntemi*. Ankara: Polis Akademisi, Doktora Tezi, 2019.

- Bulut, Halil İbrahim. "Dini Şiddetin Fikri Arka Planı Olarak Haricilik ve Günümüze Yansımaları". *Usûl: İslam Araştırmaları* 1/11 (2009), 41-54.
- Çam, Süleyman. *Kütüb-i Tis'a'daki Hadislere Göre Hâricilik*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2002.
- Demircan, Adnan. "Tahkim Sürecinde Hz. Ali". *Hazreti Ali*, 157-168.
- Dokur, Yusuf. "DEAŞ'ın Yeni Medya Kullanımı Üzerine Bir İnceleme". *RUSUH Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 3/2 (2023), 111-139.
- Dokur, Yusuf - Dalkıran, Sayın. "Türkiye'deki Selefilik Hareketinin Arka Planı ve DEAŞ". *Turkish Research Journal of Academic Social Science* 2/6 (2023), 211-224. <https://doi.org/10.59372/turajas.1409052>
- Duman, Bilgay. "Irak İslam Devleti ve El-Nusra Cephesi Birleşiyor mu?" <https://www.orsam.org.tr/Tr/Irak-Islam-Devleti-Ve-El-Nusra-Cephesi-Birlesiyor-Mu/>, 2013. <https://www.orsam.org.tr/tr/irak-islam-devleti-ve-el-nusra-cepnesi-birlesiyor-mu/>
- Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, Taberî. *Târîhu'r-rusul ve'l-mulûk*. Beyrut: Dâru't-Turâs, 1967.
- Ebû Hanîfe Ahmed b. Dâvud, Dîneverî. *el-Ahbâru't-tivâl*. Kahire: Dâru İhyâu'l-Kitâbi'l-Arabî, 1960.
- Ebu'l-Hasan, el-Eş'arî. *Makâlâtü'l-İslamiyyin ve ihtilafu'l-Musallîn (İlk Dönem İslam Mezhepleri)*. çev. Mehmet Dalkılıç - Ömer Aydın. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005.
- Ekici, Süleyman vd. "Terörizm Kapsamında Dinin Suistimali: IŞİD Örneği". *Akademik Yaklaşımlar Dergisi* 14/1 (2023), 28-53. <https://doi.org/10.54688/ayd.1181162>
- Erdoğan, Şemsettin - Deligöz, Ergün. "Irak Şam İslam Devleti (IŞİD): Gücü ve Geleceği" 14/1 (2015), 5-37.
- Güneş, Ümran. *Soğuk Savaş Sonrası Dünyada Terör, Algısı, Örgütleri: El Kaide ve Işid*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Doktora Tezi, 2020.
- Güngörmez, Cengiz. *Çağdaş Harici Akımlar: El-Kaide ve Işid Örneği*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2023.
- Güvenç, Cemalettin. "Daeş Terör Örgütü Üzerine Bir Değerlendirme". *Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi* 1/2 (2021), 75-90.
- İşcan, Mehmet Zeki. "Siyasal İslam'ın Tarihçesi Üzerine". *Orta Asya'da İslam - Temsilden Fobiye*. ed. Muhammet Savaş Kafkaslı. Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, 1, 2012.
- Kahraman, Murat. "Religious Messages in DEASH's Media: The Case of Konstantiniyye Magazine". *Turkish Studies - Comparative Religious Studies* 18/4 (2023), 403-425. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.71263>
- Kamolnick, Paul. *The Al-Qaeda Organization and The Islamic State Organization: History, Doctrine, Modus Operandi, and U.S. Policy to Degrade and Defeat Terrorism Conducted in the Name of Sunni İslam*. Carlisle: U.S. Army War College Press, 2017.
- Karadeniz, Adem. "IŞİD Örgütünün Dinî Açıdan Kritiği". *İlahiyat Akademi Dergisi* 15 (2022), 39-56. <https://doi.org/10.52886/ilak.1082386>

- Karakaya, İskender. "Küresel Terörizmin Dönüşümü: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) Örneği". *B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 38/1 (2019), 149-198.
- Karakuş, Selime. *İşid/Daeş'in Tarihsel Arka Planı, Suriye ve Irak Siyasetine Etkisi*. İstanbul: Bahşehir Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2018.
- Karataş, Halil İbrahim. *Eylemleri ve Söylemleriyle İşid: Dînî, Siyasî ve Stratejik Yapısı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2016.
- Kaşıkçı, Tamer - Bülbül, Gözde Deniz. "Selefi-Cihadi Örgütlerin Karşılaştırmalı Analizi: El-Kaide ve İŞİD Örneği". *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 9/2 (2022), 89-134. <https://doi.org/10.26513/tocd.1148920>
- Karen, Furkan. *İslami Köktencilik ve Taliban'ın Teopolitik Analizi*. Samsun: Samsun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023.
- Lister, Charles. *Profiling the Islamic State*. Katar: Brookings Doha Center, 2014.
- Mecdüddîn el-Mübârek, İbnü'l-Esîr. *el-Kâmil fi't-târih*. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1997.
- Okumuş, Beyza. *Daiş'in Müslüman Gruplara Yönelik Eylemlerini Meşrulaştırma Stratejisi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2017.
- Önal, Recep. "İnanç ve Düşünce Özgürlüğü Bağlamında İslâm'ın Kılıç Zoruyla Yayıldığı İddialarına Karşı İmam Mâtürîdî'nin Yaklaşımı". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/31 (2023), 47-80. <https://doi.org/10.14395/hititilahiyat.333318>
- Önkal, Ahmet, "Tahkim Olayı Üzerine Bir Değerlendirme". *İSTEM: İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi* 2 (2003), 33-68.
- Öztürk, Selim. *Deaş'ın Yükselişi ve Düşüşü*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 2021.
- Sedeeq, Hogr Talat. *ABD'nin Irak Politikası ve İşid Sorunu (2012-2017)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2018.
- Şahin, Hanifi. "Dabıq Dergisi Bağlamında İŞİD'in Şiilik Algısı". *Turkish Journal of Shiite Studies* 1/2 (2019), 183-214.
- Şehristani, Ebü'l-Feth Taceddin Muhammed b Abdülkerim. *el-Milel ve'n-nihal: Dinler, Mezhepler ve Felsefî Sistemler Tarihi*. İstanbul : Litera Yayıncılık, 2011.
- Şenol, Dolunay vd. "İŞİD: Küresel Bir Terör Örgütü". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/2 (2016), 277-292. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.346936>
- Teltik, Mehmet. *Irak-Şam İslam Devleti İŞİD/DAEŞ: İdeolojisi, Yapısı, Propaganda Araçları ve Eylemleri*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2019.
- Teltik, Mehmet. "Ortadoğu Coğrafyasında Deaş: Tarihçesi, Eylemci Profili ve Propaganda Faaliyetleri". *Asia Minor Studies International Journal of Social Sciences* 10/1 (2022), 92-104. <https://doi.org/10.17067/asm.1025474>
- Türkoğlu, Emir. "Küresel Bir Terör Örgütü Olarak İŞİD'in Dijital Dergi Kullanımı: Kostantiniyye Üzerine Bir İnceleme". *Erciyes İletişim Dergisi* 5/1 (2017), 162-180. <https://doi.org/10.17680/erciyesakademia.291892>

- Uçar, Sadullah. *Bir Dini Terörizm Sorunsalı: Işid Örneği*. Nevşehir: Kapadokya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2022.
- Uzdilli, İbrahim. *Işid Terör Örgütünün Doğmasında ve Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler*. Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2019.
- Yıldız, Erdal. *Işid ve Irak'ın İşgali*. Muş: Muş Alparslan Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2019.
- Yeşilyurt, Temel. "İslam, İman ve Fundamentalizm". *Kelam Araştırmalar Dergisi* 2/2 (2004), 83-94.
- Yıldız, Harun. "Hâricilik Düşüncesinin Doğuşu ve Tarihî Gelişimi". *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni* V (2015), 183-223.
- Yıldız, M. Ali. *Dinsel Şiddetin Kültürel Kökenleri -Haricilik Örneği-*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2010.
- Zekvân, Salim b. es-Sire -Bir Hâricî/İbâzî Klasığı. çev. Harun Yıldız. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016.
- Zelin, Aaron Y. "The Return of Sunni Foreign Fighters in Iraq". <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/return-sunni-foreign-fighters-iraq>, 2014. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/return-sunni-foreign-fighters-iraq>
- "Dabıq From Hypocrisy to Apostasy". *Dabıq Dergisi* 7 (Şubat 2015).
- "Dabıq The Return of Khilafah". *Dabıq Dergisi* 1 (Temmuz 2014).
- "Konstantiniyye". *Konstantiniyye Dergisi* 2 (Şevval 1436), 60.
- "Konstantiniyye". *Konstantiniyye Dergisi* 3 (Zilhicce 1436), 72.
- "Konstantiniyye". *Konstantiniyye Dergisi* 4 (Safer 1437), 68.
- "Konstantiniyye". *Konstantiniyye Dergisi* 5 (Rebiülahir 1437), 56.
- "Konstantiniyye". *Konstantiniyye Dergisi* 7 (Zilkade 1437), 60.
- "Konstantiniyye". *Konstantiniyye Dergisi* 6 (Recep 1437), 52.
- "Konstantiniyye". *Konstantiniyye Dergisi* 1 (Şaban 1436), 46.